

Erik van Schooten
Gert Rijlaarsdam

Nederlands onder vuur? Over de inhoud en didactiek van het vak Nederlands in de basisvorming

De paneldiscussie Nederlands over het inspectierapport Nederlands in de basisvorming

Eind september, precies twee weken na het verschijnen van het inspectierapport over de kwaliteit van de basisvorming, kwamen ze bijeen, van heinde en verre komend. Docenten Nederlands, leermiddelen auteurs, vakdidactici discussieerden op onze uitnodiging over het rapport, onder leiding van René van de Kraats, voorzitter van het sectiebestuur Nederlands van de VLLT. Er werd zeer intensief gewerkt, het rapport en het onderwerp gaven daartoe alle aanleiding. De discussie was van tijd tot tijd hevig. Dat het toch pas aan het slot een Poolse landdag werd, was te danken aan de voorzitter, die gemakkelijk sommige interventies terugwees: 'We zijn nog aan het inventariseren, discussiëren doen we later.' 'Mag ik dan een verhelderende vraag stellen?' 'Nee.'

Het artikel bestaat uit vier delen: de discussie over het leerstofaanbod, over de lessen, over de sectie Nederlands en over de toekomst. Deze vier delen zijn heel goed afzonderlijk van elkaar te lezen.

Her en der verspreid in dit artikel introduceren de panelleden zichzelf door – voordat men aan de discussie begon – een oordeel te geven over het rapport.

Deel 1 HET LEERSTOFAANBOD

Het aanbod van de kerndoelen

Volgens de inspectie komen nogal wat kerndoelen niet voldoende aan bod bij Nederlands en is er voor andere onderdelen zoals spelling, grammatica en fictie wellicht teveel aandacht. Het LT-panel discussieerde intensief over de bevindingen van de inspectie.

Geen voldoende?

Op veertig procent van de scholen komen alle kerndoelen aan bod. Dat lijkt weinig. De voorzitter van

Een kleine lime-out voor de inspectrice mevrouw Christien de Graaff en de voorzitter van het panel, René van de Kraats.

het panel, René van de Kraats, vraagt het panel of de inspectie de lat niet te hoog legt: 'Als we bedenken dat de vernieuwingen samenvielen met fusies en dergelijke en op 40 procent van de scholen komen alle kerndoelen aan bod, dan is dat wellicht een heel goed resultaat.' Theo Witte haalt aan dat de 40 procent erop duidt dat de vernieuwingen desondanks wel mogelijk blijken, want vier van de tien scholen slagen erin alle kerndoelen te behandelen. 'Maar toegegeven, 40 procent van de scholen is veel te weinig.' Michel Couzijn vraagt zich af wat de scholen die niet bij die 40 procent horen dan wél doen. 'Grammatica, spelling en fictie', roept het panel vrijwel in koor.

'Ik word er behoorlijk gek van'

Irene Blaauw sombert dat ze 'gek' wordt van al die kerndoelen. Ze zijn te specifiek, we worden gereduceerd tot boekhouders 'heb ik nu kerndoel 15 sub a al gehad?' Vroeger deden docenten ook veel aan spreken en luisteren, maar dat gebeurde meestal impliciet, bijvoorbeeld als onderdeel van een project, of presentatie van een onderzoekje. Nu het allemaal specifiek benoemd wordt, zie je er niets van terug. Dat is toch vreemd?. 'Volgens mij', zegt ze, 'moet de discussie gaan over hoe je goed met de kerndoelen om kunt gaan. Het zijn er gewoon te veel, en teveel in detail.'

Will van Riel vindt het opmerkelijk dat bij Nederlands de kerndoelen slechter gedekt worden dan bij de andere vakken. Komt dat omdat het er teveel zijn? Of zijn er voor Nederlands misschien meer nieuwe kerndoelen geformuleerd?

Theo Witte

Theo Witte is vakdidacticus Nederlands, werkzaam aan de RUG, was lid van de vakontwikkelgroep 2e fase vwo, en doet onderzoek naar de leesdossierdidactiek en de beoordeling van methoden voor de basisvorming:

'Het resultaat -de kwaliteit van het vak Nederlands in de basisvorming- is onrustbarend, maar niet hopeloos. Het is fraai dat de inspectie genuanceerd vanuit verschillende perspectieven naar het onderwijs heeft gekeken: naar de leerstof, de lessen in de klas, de sectie, de school.

De meest positieve verrassing in dit rapport vond ik de leerlingresultaten: 98 procent van de leerlingen haalt de minimumeisen. Een negatieve verrassing vond ik het klaarblijkelijke gebrek aan professionaliteit bij docenten, sectie en schoolleiding, en het gebrek aan bekwaamheid (zie p. 44-45 van het rapport over onbevoegden).

Ik ben het niet eens met de inspectie dat de leerlingresultaten 'goed' zijn. Iedereen die in het onderwijs werkt weet dat dit niet waar kan zijn. Het is onbegrijpelijk dat de inspectie deze resultaten als valide resultaten presenteert. De paradox -onvoldoende kwaliteit in het onderwijs en toch goede resultaten- laat de inspectie onverklaard staan. Dat is zonde van de impact van het werk van de inspectie: er is een groot en goed onderzoek door de inspectie zelf verricht over de kwaliteit van de basisvorming, en dat kan niet gezegd worden van de toetsmakers.'

Methodegebruik

Het viel Elout Roeland op dat volgens de inspectie blijkt dat niet alle methoden de kerndoelen dekken, dat het methodegebruik gekarakteriseerd wordt in het rapport als te slaafs, en dat teveel docenten de leerstof afraffelen om het eind van de methode te halen. Ruud Kraaijeveld is het niet met de inspectie eens: 'Het rapport geeft tegenstrijdige resultaten. Enerzijds zouden docenten de methoden 'te slaafs' volgen, anderzijds zegt de inspectie dat docenten de oefeningen in mondelinge vaardigheden vaak uit de methode overslaan en zelf meer grammatica en spelling toevoegen. Staaltje logisch denken?' Henk Willigenburg ziet nog een ander interpretatieprobleem. 'Ik weet niet wat ik hiervan moet denken. De inspectie concludeert weliswaar dat de kerndoelen onvoldoende gedekt worden, maar tegelijkertijd dat de methode 'Goed Nederlands' veel wordt gebruikt én dat men over het algemeen slaafs de methode volgt. Als in Goed Nederlands alle kerndoelen tot hun recht komen, - wat volgens mij zo is - en de methode

Theo Witte en Ruud Kraaijeveld zijn het niet met elkaar eens.

wordt slaafs gevolgd (wat volgens de inspectie zo is), en Goed Nederlands wordt op veel scholen gebruikt (wat een tijdlang het geval was), dan zou je toch verwachten dat gemiddeld genomen veel kerndoelen in voldoende mate aan bod komen?'

Te veel fictieonderwijs?

Liesbeth Hooijberg vindt het positief dat er kennelijk veel aandacht is voor fictie. Theo Witte en Ruud Kraaijeveld vallen haar bij. 'Ik hoop wel dat het dan om jeugdliteratuur gaat', tempert Liesbeth het enthousiasme. Elout Roeland ziet het heel anders. Omdat er zoveel belangrijke kerndoelen onvoldoende aan bod lijken te komen, begrijpt hij niet waarom docenten dan toch tijd vrijmaken voor fictie: 'Van mij mag het wel een beetje minder, meer in verhouding met het belang van fictie in de kerndoelen.' Ruud Kraaijeveld: 'Maar fictie krijgt nu juist veel aandacht in de kerndoelen. Het is dus prima dat er zoveel aandacht in het onderwijs aan fictie wordt besteed. 'Dit gaat me te ver,' weerlegt Will van Riel, 'in de eerste generatie kerndoelen is 'fictie' niet eens een subdomein. Fictie is alleen terug te vinden in twee delen van kerndoelen (10 en 17).' Men wordt het niet eens.

Gert Rijlaarsdam vraagt om verheldering bij de inspectrice, Christien de Graaff.

Liesbeth Hooijberg vindt het 'didactisch wat ondoordacht' van de inspectie om de aandacht voor fictieonderwijs zo negatief te waarderen. Haar ervaring is dat fictieonderwijs heel goed te combineren is met spreek- en schrijfonderwijs.

Stokpaardje?

Ruud Kraaijeveld merkt op dat de inspectie de grote aandacht voor fictie negatief benoemt met termen als 'stokpaardje'. Waarom zo'n bejegening als fictie toch een van de 'speerpunten' van de nieuwe kerndoelen is? 'Speerpunten?' vraagt Will van Riel, 'hoe kom je daar toch bij?' Will van Riel denkt dat de inspectie kiest voor een negatieve benaming omdat de inspectie de optiek van verandercapaciteit gebruikt. 'Wat men wil in onderwijsbeleid, en dat ondersteun ik van harte, is de verandercapaciteit van docenten in te zetten voor echte innovaties. Fictie kreeg al veel aandacht, dus daar hecht men vanuit die optiek minder belang aan.'

Elout Roeland brengt naar voren dat hij de verklaring van de inspectie voor die aandacht voor fictie

nogal boud vindt. 'Zonder twijfel' zegt de inspectie, moet die gezocht worden in de persoonlijke belangstelling van de docenten en de gevolgde opleidingen die vaak letterkundig van aard zijn (p. 25 rapport). Hij vraagt of hier onderzoek naar gedaan is. Van den Bergh: 'Ik weet zeker dat er geen onderzoek naar gedaan is. Geen enkel.' Vital Mey vind de suggestie van de inspectie niet alleen te stellig gebracht in het rapport, maar ook pertinent onjuist. In de opleidingen in de 70'er jaren kreeg fictie veel aandacht, maar spelling en grammatica niet, terwijl die twee laatste onderwerpen blijkens het rapport nu wel veel aandacht krijgen in de lessen. Hij denkt dat de relatief eenvoudige toetsbaarheid van onderwerpen een belangrijk argument is voor docenten om er veel aandacht aan te besteden.

Michel Couzijn

Michel Couzijn, docent Nederlands havo/vwo, vakdidacticus Nederlands en onderzoeker bij het ILO:

'Het is een goed geschreven, man-en-paard-noemend rapport met herkenbare uitkomsten. Ik ben verheugd dat de Inspectie zich niet alleen een norm-handhavende, maar kennelijk ook een helpende functie toebedeelt door de grondige analyses.

Wel heb ik mijn twijfels bij de juistheid van de prestatie-metingen; uit eigen ervaring weet ik dat de normering van de leerlingprestaties een allesbehalve duidelijke opzet had. De eindconclusie 'mager onderwijs - goede resultaten' neem ik dan ook met een flinke korrel zout.

De negatieve conclusies ten spijt lees ik óók in het rapport dat er, voor een zo beleidsarm ingevoerde, grootschalige vernieuwing als de basisvorming, reden tot optimisme is. Bij lang niet alle scholen draait de sectie Nederlands op de manier die de basisvorming voorschrijft, maar in het rapport blijft buiten beeld wat er bij die secties wel degelijk is verbeterd - vaak in weerwil van jarenlange tradities.

Het probleem met de basisvorming is dat het een uitgekledede versie is van een verwaterd plan, dat ook nog eens zonder verplichte toetsing, zonder niveaudifferentiatie, en min of meer 'in eigen tijd' ingevoerd moest worden. Wat mag je er dan als overheid helemaal van verwachten?

Ik beschouw het rapport niet als 'onvoldoende rapport' waarbij je uit kwaaiigheid het bijltje neergooit, maar als hulpmiddel om te zien op welke punten het beter kan.

Het grootste voordeel vind ik dat het lesmateriaal sinds de basisvorming flink is verbeterd, omdat schoolboekauteurs een duidelijker kader hebben om zich op te richten. De verschillen tussen scholen zijn daarmee kleiner geworden en het programma ambitieuzer; dat lees ik niet in het rapport, dat alleen het ideaal als maatstaf neemt. Ik denk ook dat docenten nu met een duidelijker referentiekader kunnen kiezen welk boek beter, en welk boek minder goed bij hen past. Ook dat is winst. De nieuwe generatie leergangen voor de basisvorming kan dan ook kritischer worden bekeken dan de eerste.

Ook vind ik het plezierig dat de Inspectie de eigen normen voor 'goed onderwijs' en 'goede lessen' op tafel heeft durven leggen. Lang niet iedereen zal het met alle normen eens zijn, maar ze bieden wel een goede referentie om te praten over hoe het beter kan.

Kortom, het rapport wijst duidelijk op pijnpunten in het schoolvak Nederlands, en kan een uitstekende aanleiding zijn voor overleg over wie (docenten, schoolleiding, overheid) welke verantwoordelijkheid heeft bij het verbeteren van het onderwijs.'

Spelling en grammatica

Martine Braaksma vindt de relatief grote aandacht voor spelling en grammatica in de basisvorming

Dit kijken we nog eens na: Huub van den Bergh, Gert Rijlaarsdam en Liesbeth Hooijberg.

negatief. Will van Riel ziet in deze stellingname van de inspectie opnieuw een teken van vooringenomenheid van het rapport. 'De inspectie is negatief over de relatief grote aandacht voor spelling en grammatica, maar als er vrije ruimte wordt gegeven, dan mag de docent toch zelf weten hoe hij of zij die invult?' Het panel houdt de verklaringen van de inspectie voor de grote aandacht voor spelling en grammatica tegen het licht. Theo Witte onderschrijft dat de oorzaak voor veel aandacht voor spelling en grammatica de toetsbaarheid is. Daarnaast geven deze onderwerpen gemakkelijk structuur aan de lessen, staat de superioriteit van de docenten op deze gebieden buiten kijf en zet men een gewoonte voort. Ook Couzijn zoekt de oorzaak in de traditie of gewoontevorming. 'Misschien', oppert Witte, 'is er toch ook een verband met de opleiding van de docent. Veel docenten Nederlands in de basisvorming hebben een opleiding op de kweekschool of PA gevolgd, waarin relatief meer aandacht aan spelling en grammatica wordt besteed.'

Schoolboeken te traditioneel?

Een van de verklaringen van het panel voor het in stand houden van spelling en grammatica als belangrijke onderdelen van de leerstof, geldt het schoolboek Nederlands. Daar staat verhoudingsgewijs nog steeds veel grammatica in. Elout Roeland: 'Maar verwijt uitgevers niet dat zij te traditionele methoden schrijven door er relatief veel grammatica en spelling in onder te brengen. Zij moeten denken aan de wensen van afnemers, als die spelling en grammatica willen, dan voldoe je aan die wensen. Verder 'kijkt iedereen naar elkaar': Men wil niet teveel afwijken van wat andere uitgevers op de markt brengen. Dat houdt vernieuwing ook tegen.' 'Nou', zegt Ruud Kraaijeveld, 'dat valt toch heel erg mee. Je ziet steeds meer dat uitgevers twee methoden op de markt brengen, waarvan er een de in didactische zin wat progressievere is.'

Will van Riel komt terug op een andere verklaring voor het succes van spelling en grammatica. Deze lessen kunnen veel aandacht krijgen omdat ze orde geven in de klas. Kraaijeveld onderschrijft dit en zegt dat vooral in de lagere schooltypen de basisvorming niet goed lijkt te lukken, en dit met name schooltypen zijn waar men nogal eens ordeproblemen heeft; 'een oefening in groepsdiscussie ontardt al snel in

kakofonie'. Theo Witte vat samen. 'Dus grammatica en spelling krijgen veel aandacht omdat deze onderdelen toetsbaar zijn, orde geven in de klas, uit gewoonte en omdat een les van 45 minuten waarvan er slechts dertig overblijven voor echte les, makkelijker met deze onderdelen gevuld kan worden, dan met een oefening in spreekvaardigheid. En je hebt voor onderwijs in spelling en grammatica geen faciliteiten nodig: docenten hebben gemakkelijk een paar 'stenciltjes' bij de hand van jaren her, met oude getrouwe oefeningen en regels. Een bord met krijt volstaat.' Vital Mey voegt eraan toe dat lessen in deze traditionele onderwerpen veel duidelijker resultaat laten zien dan lessen in bijvoorbeeld spreekvaardigheid.

Irene Blaauw

Irene Blaauw is vakgroepcoördinator bovenbouw mavo en vbo en docent Nederlands:

'Ik vind het een helder, genuanceerd rapport. Ik had nooit gedacht dat er al zoveel bereikt zou zijn op scholen. Ik vind wel dat de docent Nederlands er bekaaid af komt. De hele culturomslag, de inhoudelijke en didactische vernieuwing rust op zijn schouders. Er wordt enorm veel geëist: de lat voor de docenten ligt heel erg hoog. Samenwerken met andere vakken, aanleren van algemene vaardigheden, het moet allemaal, en het moet op een koopje. Er is te weinig facilitering, te weinig tijd. Neem ICT: er is onvoldoende hard-ware op school, en in de klas behoren een paar computers nog steeds niet tot de basisuitrusting.'

Spreekvaardigheid

Aan spreekvaardigheid wordt gemiddeld weinig meer gedaan dan de 'monoloog', wat volgens de inspectie meestal de traditionele spreekbeurt is. Liesbeth Hooijberg vindt het gebrek aan aandacht in de lessen Nederlands voor mondelinge vaardigheden een probleem. Ruud Kraaijeveld en Elout Roeland halen beiden onderzoeken van hun uitgeverij aan, waaruit blijkt dat de spreekvaardigheidsoefeningen vaak worden overgeslagen. Ook al zijn sommige van de schoolboeken er heel goed in geslaagd om spreekvaardigheidsonderwijs gestructureerd aan te bieden, en docenten het een belangrijk onderdeel van het vak vinden, er wordt in het algemeen geen onderwijs in gegeven. Liesbeth Hooijberg: 'Dat ligt niet alleen aan die korte lesuurtjes van 45 minuten waarvan er

'Het zal toch niet waar zijn', lijkt Vital Mey te zeggen, 'hoe kom je erbij.' Ruud Kraaijeveld en Michel Couzijn waarderen een beetje spanning wel.

Theo Witte moet er nog eens heel goed over na denken.

ook nog veel afvallen door gedruis aan het begin en het eind. Zelfs als de lesuren langer zouden duren en de groepen kleiner zouden zijn, spreekvaardigheid blijft een zeer moeilijk te organiseren lesonderwerp. In mijn NT2-onderwijspraktijk zijn de groepen klein en de uren lang, en ik geef er heerlijke spreekvaardigheidslessen, maar ik kan het maar mondjesmaat doen. Die lessen spreekvaardigheid zijn voor mij zeer vermoeiend. Niet alleen de voorbereiding kost meer tijd dan een lesje grammatica, maar ook de uitvoering vergt meer van de docent. 'En wat dacht je van de toetsing', voegt Henk Willigenburg toe. 'zo eenvoudig is dat allemaal niet. Niet voor niets heeft de inspectie de spreekvaardigheid niet in dit onderzoek getoetst. Waar laat je alle andere leerlingen als je individueel toetst?'

Algemene vaardigheden

Will van Riel vindt het aandeel van het vak Nederlands in het onderwijs in algemene vaardigheden te gering. 'Dat kan wel zijn,' zegt Michel Couzijn, 'maar je vergeet dat de algemene vaardigheden tot voor kort nog niet verplicht waren.' 'Maar het is toch geen kwestie van afwachten tot iets verplicht is? Het zijn toch zaken die bij ons vak horen? Die kerndoelen komen toch zomaar niet uit de lucht vallen', riposteert Will van Riel. 'Nee, natuurlijk niet', zegt leerboekenauteur Ruud Kraaijeveld. 'Natuurlijk zit je niet te wachten tot die kerndoelen er eindelijk eens zijn. Toen wij in 1989 al bezig waren met de eerste generatie methoden voor de basisvorming, waren de kerndoelen er nog helemaal niet. Maar de vernieuwende ideeën die in 1989 bekend waren, die zitten er welzeker in. Dat is bijvoorbeeld te zien aan het schrijfonderwijs, dat nu meer uitgaat van schrijfstrategieën en functionele opdrachten. Het is ook te zien aan het fictieonderwijs. Ik durf nog wel verder te gaan, ik ben ervan overtuigd dat de vernieuwing van het fictieonderwijs vormgegeven is door de methodes en niet door de kerndoelen. Maar het is waar dat sommige zaken toch minder aandacht kregen in de eerste generatie basisvormingsmethoden zoals tekstverwerken, gegevens bestanden en aanverwante zaken. Daar was in de vakliteratuur destijds nog weinig over gepubliceerd. Net zo min als over vernieuwend spelling- en grammatica-onderwijs. Gezien de vakpublicaties in de jaren negentig mag je verwachten dat die zaken in de nieuwe methodes veel beter worden aangeboden. Wat je ook zult aantreffen zijn

Will van Riel

Will van Riel is auteur van de leergang Taallijnen en docent Nederlands op de mavo;

'Het rapport levert veel bruikbaar materiaal. Ik vind het heel goed dat de inspectie zich op deze manier bezighoudt met het evalueren van het onderwijs en van de onderwijsvernieuwingen. De uitkomst van het onderzoek verraste me niet heel erg: wat mag je verwachten van een top-down gelanceerde onderwijsvernieuwing na vijf jaar? Het 'harde en verplichte deel' is ingevoerd, en meer ook niet. Dat laat onverlet dat er bij Nederlands nog heel wat moet gebeuren. Dat moet eenieder die op welke wijze dan ook bij het vak betrokken is zich aantrekken. Wat me aan het slot van het rapport verraste, waren de leerlingresultaten. Ik kreeg de stellige indruk dat er nog heel veel te verbeteren was aan de inhoud en didactiek van het vak Nederlands, en toen bleken de leerlingresultaten toch goed in orde. Vreemd, vind ik dat. Wat ik ook vreemd vind, is dat leraren Nederlands kennelijk minder goed hun leerlingen weten te stimuleren dan docenten van andere vakken. Ik vind het juist zo bij ons vak horen dat je dicht bij je leerlingen staat, en leerlingen motiveert.

Ik vind het wel een heel eenzijdig scherp rapport. De inspectie heeft heel kritisch gekeken naar de school, de docent en de methode, maar veel minder scherp naar de basisvorming als vernieuwing en naar het innovatieproces van deze vernieuwing. Hier en daar ontbreken de nuances. Dat blijkt vooral als je de tekst nauwkeuriger leest. Je komt dan nogal wat verborgen opvattingen of impliciete normen tegen. Ik geef drie voorbeelden. Een docent heeft 20% vrije ruimte te besteden, naar eigen inzichten. Een docent heeft dus in wezen de vrijheid om één op de vijf lessen te besteden aan spelling en grammatica. Maar dat mag niet van de inspectie! Want de inspectie vindt die aandacht voor spelling en grammatica helemaal niet goed. En een 'busopstelling' van het leerlingmeubilair vindt de inspectie kennelijk verwerpelijk. Maar ik kan me best lessituaties voorstellen waarin het heel functioneel is. Tenslotte, nauwgezet een methode volgen wordt ook afgekeurd door de inspectie en benoemd als methodeslaafheid. Dat vind ik nogal een negatief woord voor iets wat lang niet altijd negatief hoeft te zijn.'

nieuwe didactische modellen, zoals OVUR, wat eigenlijk ook een algemene vaardigheid is.' 'Over, over? Is dat een didactisch model?' 'Ja, OVUR, Oriëntatie, Voorbereiding, Uitvoering, Reflectie.' 'Oh, OVUR!' Elout Roeland, ook leergangauteur, antwoordt dat dit onverlet laat dat je moet aansluiten bij je afnemers. 'Als docenten niet met computers kunnen omgaan, dan doe je er niet goed aan methoden te schrijven die uitgaan van docenten die wel met computers kunnen omgaan. Dat geeft enorme frictie in de klas. Is er weer iets dat overgeslagen wordt.' 'Mag ik ook iets vrolijks zeggen', valt Theo Witte in. 'Ik vind het zo positief dat blijkt dat er veel aan meningsvorming blijkt te worden gedaan bij Nederlands.' 'Word jij daar vrolijk van', klinkt het cynisch uit een hoek. 'Een spreekbeurt met eigen mening of "wat vind je van dit boek", en hup, je hebt de aandacht voor meningsvorming ook weer gehad. Mooie score van de inspectie, maar is dat onderwijs in meningsvorming?'

Aansluiting

Het stelt Michel Couzijn teleur dat de aansluiting met de basisschool slecht blijkt: de docenten in de basisvorming weten over het algemeen niet wat men in het basisonderwijs doet. Volgens Vital Mey geldt

dat ook voor de aansluiting met de tweede fase. 'Eigenlijk is in alle opzichten de aansluiting slecht', zegt Theo Witte. 'De longitudinale aansluiting waar jullie het over hebben, maar ook de verticale aansluiting, de aansluiting met de andere vakken.' 'Hoe heette het ook weer? TVS in de basisvorming? Stond die S niet voor samenhang?'

Irene Blauw in diep gepeins, Elout Roeland blikt verstoord op, Martine Braaksma kijkt weg en Henk Willigenburg ziet toe.

Samenwerking

Theo Witte is het eens met de negatieve conclusie in het rapport over de geringe samenwerking met andere vakken. Nederlands is een voor de andere vakken ondersteunend vak (schrijven, lezen, samenvatten, spreekvaardigheid enz.) en toch vindt er geen afstemming op en communicatie met deze vakken plaats. Witte betreurt dit. Volgens Liesbeth Hooijberg biedt taalbeleid soelaas. 'Scholen moeten een schoolbreed taalbeleid ontwikkelen, uitgaande van samenwerken de vakken. Scholen met veel allochtone leerlingen zijn dit nu ook, uit pure noodzaak, gaan doen. Dat biedt kans op heel goede, inhoudelijke discussies. Je ziet op die scholen dat er dan ook aandacht voor transfer ontstaat: wat je hier leert, kun je daar toepassen.'

Vital Mey twijfelt eraan of de inspectie in staat is geweest de samenwerking goed te beoordelen. Volgens hem verwachten op de meeste scholen de docenten in de vreemde talen dat de leraar Nederlands de voor de vreemde talen benodigde grammaticale begrippen aanbrengt bij de leerlingen. Hij vraagt zich af of dit soort 'relaties' tussen de vakken in het rapport tot uiting komen.

Will Van Riel vraagt de aanwezigen niet over de eigen schoolpraktijk te praten, maar over de constatering in het rapport. Hij meent dat ook de overheid verantwoordelijk is voor de kloof tussen de verschillende vakken, kerndoelen worden bijvoorbeeld per vak geformuleerd. Henk Willigenburg sluit hierbij aan: 'De inspectie zoekt veel te weinig naar de oorzaken van de gevonden verschijnselen. Ruud Kraaijeveld: 'Een van die oorzaken ligt toch zo voor de hand. De overbelasting van docenten is voor mij dé oorzaak.' 'En als ik eerlijk ben', voegt hij eraan toe, 'geef ik de voorkeur aan didactische vernieuwingen binnen Nederlands boven meer samenwerking tussen de vakken.'

Martine Braaksma

Martine Braaksma is deeltijds vakdidactica Nederlands, werkzaam bij het ILO en verricht onderzoek naar schrijfonderwijs:

'Ik vond het een zeer leesbaar rapport, met veel slecht nieuws: de resultaten vallen me enorm tegen. Het vakdidactisch niveau van de lessen Nederlands blijkt volgens de inspectie erg zwak. Dat valt me echt tegen. Hoe leerlingen dan toch zo goed kunnen scoren op de basisvormingstoets, terwijl de basisvorming voor Nederlands volgens de inspectie niet is geïmplementeerd, is me een raadsel. Ik vraag me af of de gebruikte toetsen echt basisvormingstoetsen zijn. Zo wordt er in het rapport wel veel belang gehecht aan de kerndoelen over spreekvaardigheid, maar dan blijken die vaardigheden niet te zijn getoetst. Datzelfde geldt voor kerndoelen over herschrijven en informatieverwerking. Echt gek, en een slecht voorbeeld voor het onderwijs. Dat hele toetsverhaal zit me niet lekker: de informatie erover is erg summier in dit rapport, en ik zou veel meer willen weten over de inhoud en normering.'

Theo Witte heeft begrip voor zo'n standpunt, maar is het er niet mee eens. Er kan veel meer gedaan worden om tot afstemming en samenwerking te komen. Liesbeth Hooijberg geeft een voorbeeld: 'In geïntegreerde NT2-methoden worden al wel vaak teksten van andere vakken gebruikt.' Witte suggereert dat methoden informatiefolders zouden kunnen opnemen om aan docenten van andere vakken te verduidelijken wat er bij Nederlands gebeurt. Roeland meldt dat dit al gebeurt. Maar hij is het eens met Kraaijeveld; de prioriteitenlijst is te lang en samenwerking staat ergens onderaan op die lijst. Will van Riel vindt het onbevredigend om je daarbij neer te leggen. 'Verandercapaciteit is een kenmerk van professionalisme. Het hoort bij het docentenvak. En het management van de school moet die verander capaciteit aanspreken, stimuleren en faciliteren.' 'Ach', klaagt Michel Couzijn, 'hoe vaak gebeurt het niet dat je als jonge docent docenten van andere vakken allerlei nieuws coördinator probeert en het dan wel afleert. Docenten van andere vakken doen dan niets met de informatie die ik hun gaf. Prachtige richtlijnen voor het maken van samenvattingen had ik gemaakt, mooi op handzame 'stencils', op hun verzoek nota bene. Wat deden ze er mee? Niets. Helemaal niets. Van één docent hoorde ik dat ie het er prachtig uit zag zien. Van de rest zag en hoorde ik niets. Uiterst stimulerend.'

René van de Kraats vat samen dat het panel de gebrekkige samenwerking vooral wijt aan tijdgebrek of overbelasting en gebrek aan stimulering tot samenwerking vanuit de directies. Het panel reageert daarop met een suggestie om de taakbelasting te normaliseren: er moet gepleit worden voor een zogenaamde 20-20 optie (20 leerlingen per klas en 20 uren per week).

Informatiekunde in het vak

Elout Roeland brengt in herinnering dat de eerste generatie methoden voor de basisvorming werd ontwikkeld op een moment dat de computer onvoldoende ingevoerd was in Nederland en in de scholen om er in de methoden iets mee te kunnen doen. Nu die

computers er soms wel zijn, blijkt een gebrek aan kennis bij docenten het grootste struikelblok. Michel Couzijn onderstreept dat gebrek aan apparatuur nu geen beletsel meer is: op veel scholen is nu tekstverwerkingsapparatuur aanwezig. Vital Mey en Elout Roeland zijn het hier niet mee eens: een tekort aan apparatuur maakt goed onderwijs in informatiekunde onmogelijk.

Elout Roeland

Elout Roeland is docent Nederlands en auteur van leergangen Nederlands (Nieuw Nederlands) en schrijft o.a. mee aan een leergang voor de tweede fase:

'Het inspectierapport verrast niet, en is erg tegenstrijdig. Ik had nooit gedacht dat de docent Nederlands vakdidactisch in zo'n deplorabele toestand verkeert. Maar toch blijkt dan 98% van de leerlingen aan de minimumeisen te voldoen! Wat me niet bevalt is de manier waarop de inspectie bepaalde in hoeverre er in voldoende mate aan de kerndoelen op scholen wordt gewerkt. Ik vind de norm die de inspectie gebruikt om van voldoende of onvoldoende te spreken niet overtuigend.'

Ruud Kraaijeveld vindt dat de tweede generatie methoden het onderdeel ICT wel serieus behandelen. 'Dat kan wel zijn', zegt Henk Willigenburg, 'maar wat kunnen we nu eigenlijk op scholen. De faciliteiten ontbreken, er zijn te weinig lokalen, te weinig computers, te weinig systeembeheerders.' 'En', vult Vital Mey aan, 'te oude machines en te oude programma's'. Volgens Theo Witte lost het probleem zich vanzelf op. 'De tijd haalt ons in: wat we nu doen, is morgen te laat. De ontwikkeling op ICT-gebied gaat zo snel, en de handigheid van leerlingen neemt zo toe, dat we nu geen aandacht bij Nederlands moeten besteden aan informatiekunde. Ook bij andere vakken gaat de computer gebruikt worden'. 'Schrap het ICT-kerndoel dat expliciet bij Nederlands genoemd wordt', is Wittes voorstel. Liesbeth Hooijberg twijfelt. 'Ben je dan niet bang dat de kloof tussen leerlingen van hoge en lage sociaal economische milieus alleen maar groter zal worden?' Irene Blaauw is daar niet bang voor. 'De computer komt in alle vakken. Dat houdt niemand tegen. De oplossing is het facetbeleid: ICT dient als gevolg van het facetbeleid in alle vakken in dezelfde mate opgenomen te worden. Alle leerlingen krijgen ermee te maken bij alle vakken. Geen leerling wordt achtergesteld.'

'Tut tut tut', zo zit dat niet', zegt Elout Roeland. Martine Braaksma is even afgeleid.